

DEPARTMENT OF SANSKRIT

INTRODUCTION :

આર્ટ્સ એન્ડ કોમર્સ કોલેજ ખેરાલુમાં ઈ.સ.૧૯૮૬ થી સંસ્કૃત વિષય ફરજિયાત વિષય અને ગૌણ વિષય તરીકે અભ્યાસક્રમ માટે મંજૂર કરેલ છે. બી.એ. સેમ-૧/૨ માં ફરજિયાત સંસ્કૃત તથા બી.એ.સેમ -૧/૨/૩/૪ માં સંસ્કૃત વિષય ગૌણ વિષય તરીકે ભણાવવામાં આવે છે. સંસ્કૃત વિભાગમાં કાયમી અધ્યાપક તરીકે ડૉ.રઘુભાઈ કે. પટેલની નિમણુક થયેલી છે. તથા શીતલબેન બી. મિસ્ત્રી હંગામી અધ્યાપક(મેનેજમેન્ટ નિયુક્ત) તરીકે સેવા બજાવે છે. કોલેજમાં વિદ્યાર્થીઓના જ્ઞાનમાં વધારો થાય તે હેતુથી સંસ્કૃત વિભાગ દ્વારા યુનીવર્સિટીએ નક્કી કરેલ અભ્યાસક્રમની સાથે સાથે અભ્યાસેતર પ્રવૃત્તિઓમાં તજજ્ઞનું વ્યાખ્યાન, સંસ્કૃત ગૌરવ પરીક્ષા, સંસ્કૃત દિવસ, કાલીદાસ જયંતી, સંસ્કૃત સંભાષણ, સંસ્કૃત પ્રસાર રેલી, ગીતા જયંતી, સંસ્કૃત શ્લોકગાન સ્પર્ધા, સેમીનાર જેવી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં આવે છે.

VISION:

સંસ્કૃત ભાષાના જ્ઞાનનો બહોળો પ્રસાર થાય. સંસ્કૃત ભાષાના જ્ઞાનયજ્ઞથી કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના સામાજિક અને આર્થિક જીવનધોરણમાં સુધારો લાવી શકાય. સંસ્કૃત ભાષાના જ્ઞાનથી સમાજમાં ઉન્નત વિચારો અને સંસ્કારોનું સિંચન થાય. રોજગાર થકી સમાજ ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ કરી શકે.

MISSION:

સંસ્કૃત ભાષાના અભ્યાસથી આયુર્વેદ, ખગોળશાસ્ત્ર, પ્રાચીન ઇતિહાસ, ધર્મશાસ્ત્ર, ભાષાવિજ્ઞાન, જ્યોતીષવિદ્યા, નીતિશાસ્ત્ર, રાજ્યશાસ્ત્ર, પ્રાણીકથાઓ દ્વારા જીવન વ્યવહારોપયોગી જ્ઞાનનો સંચાર થઈ શકે.

IMPORTANT OF SANSKRIT SUBJECT:

સંસ્કૃત ભાષા વિશ્વની તમામ ભાષાઓની જનની છે. NASAના રીપોર્ટ અનુસાર સંસ્કૃત એ પૃથ્વી ઉપર બોલાતી બધી ભાષાઓમાં સ્પષ્ટ ઉચ્ચારવાળી ભાષા છે. સંસ્કૃત ભાષામાં સૌથી વધારે

શબ્દો જોવા મળે છે. હાલમાં સંસ્કૃતના શબ્દકોશમાં ૧૦૨ અબજ,૭૮ કરોડ અને ૫૦ લાખ શબ્દો છે. NASA પાસે સંસ્કૃત ભાષામાં તાડપત્રો ઉપર લખાયેલ ૬૦,૦૦૦ પાંડુલિપિઓ છે, જેના પર નાસા હાલમાં સંશોધનકાર્ય કરી રહ્યું છે. ફોર્બસ મેગેઝિને જુલાઈ, ૧૯૮૭માં સંસ્કૃત ભાષાને કોમ્પ્યુટર સોફ્ટવેર માટે સૌથી વધુ અસરકારક ભાષા માનેલી છે. સંસ્કૃત માત્ર દુનિયાની એક એવી ભાષા છે, જેને ઉચ્ચારવામાં જીભની બધી જ માંશપેશીઓનો ઉપયોગ થાય છે. અમેરીકન હિંદુ યુનિવર્સિટીના મતે સંસ્કૃત ભાષામાં વાર્તાલાપ કરનાર વ્યક્તિ બી.પી.,મધુપ્રમેહ,કોલેસ્ટ્રોલ વગેરે રોગોથી મુક્ત બની જાય છે. સંસ્કૃત ભાષાના પ્રયોગથી સ્પીચથેરેપીમાં જલ્દીથી સુધારો આવી જાય છે. તથા એકાગ્રતામાં વધારો કરે છે. કર્ણાટકના મુત્તુર ગામના લોકો માત્ર સંસ્કૃત ભાષામાં જ વાતચીત કરે છે. આજે જર્મનીની ૧૪ યુનિવર્સિટીઓમાં સંસ્કૃત ભણાવવામાં આવે છે. ત્યાં સંસ્કૃતભાષીઓની ખૂબ જ માંગ રહેલી છે. કોમ્પ્યુટર દ્વારા ગણિતના કોડઓ ઉકેલવા માટેની વિધિ એટલે કે Algorithms સંસ્કૃત ભાષામાં જ બનેલ છે. નાસાના વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા બનાવવામાં આવતા છઠ્ઠા અને સાતમા જનરેશન સુપર કોમ્પ્યુટર સંસ્કૃત ભાષા ઉપર આધારિત હશે, જે ૨૦૩૪ સુધીમાં નવા સ્વરૂપે તૈયાર થઈ જશે. સંસ્કૃત શીખવાથી દિમાગ તેજ બને છે તથા યાદશક્તિમાં વધારો થાય છે. આથી જ London અને Ireland દેશની શાળાઓમાં સંસ્કૃત ભાષાને Compulsory subject બનાવવામાં આવ્યો છે. વિશ્વના ૧૭થી વધુ દેશોમાં ઓછામાં ઓછી એક યુનિવર્સિટીના તકનીકી શિક્ષણના કોર્સમાં સંસ્કૃત ભાષા ભણાવવામાં આવે છે.

FACULTY LIST:

DR. R.K.PATEL – M.A. PH.D. GSLET CCC+

SHITAL B. MISTRI – M.A. B. ED.

LIST OF PAPERS :

- (1) COMPULSORY SANSKRIT (SVAPNVASVDATTAM)
- (2) CORE ELECTIVE – I (MAHABHART-SABHAPARV)
- (3) CORE ELECTIVE – II (DASHKUMARCHARITAM)
- (4) CORE ELECTIVE – III (RAGHUVANSHAM)
- (5) CORE ELECTIVE – IV (KAVYAPRAKASH)
- (6) ELECTIVE OPEN (MRUCHCHHAKATIKAM)

EXAM METHOD:

- SHORT QUESTIONS
- ESSAY TYPE QUESTIONS
- TRANSLATION
- OBJECTIVE QUESTIONS: FILL IN THE BLANKS, MATCHING, ETC.
- GUJARATI & SANSKRIT LANGUAGE

RESULT LIST FIVE YEARS:**B.A.SEM – 1 & 2 (COMP.SANSKRIT)**

YEAR	TOTAL	PASS	FAIL	ABSENT	CANSEL	PERSANTAGE
March-jun 2015	592	526	20	15	31	88.85 %
Oct-des 2015	1132	698	262	90	82	61.66 %
March-jun 2016	966	906	21	17	22	93.78 %
Oct – des 2016	1034	641	268	78	47	61.99 %
March-jun 2017	751	657	94	36	-	87.48 %
Oct – des 2017	1160	1008	48	95	09	86.89 %
March-jun 2018	877	787	63	21	06	89.73 %
Oct – des 2018	1246	1045	63	85	53	83.56 %

B.A.SEM – 1 & 2 (SANSKRIT – CORE ELECTIVE)

YEAR	TOTAL	PASS	FAIL	ABSENT	CANSEL	PERSANTAGE
March-June 2015	134	100	20	05	09	74.62 %
Oct – Dec. 2015	237	179	17	19	22	75.52 %
March-jun 2016	232	104	118	04	06	44.82 %
Oct – des 2016	225	194	03	28	-	86.22 %
March-jun 2017	177	165	12	16	-	93.22 %
Oct – des 2017	277	250	04	21	02	90.25 %
March-jun 2018	208	184	14	04	06	88.46 %
Oct – des 2018	223	184	08	10	21	82.51 %

B.A.SEM – 1 & 2 (SANSKRIT – ELECTIVE OPEN)

YEAR	TOTAL	PASS	FAIL	ABSENT	CANSEL	PERSANTAGE
March-jun 2015	150	120	21	03	06	80.00 %
Oct – des 2015	265	211	27	16	11	79.63 %
March-jun 2016	235	151	72	08	04	64.25 %
Oct – des 2016	271	239	07	16	09	88.19 %
March-jun 2017	170	168	02	21	-	98.82 %
Oct – des 2017	275	249	03	18	05	90.54 %

March-jun 2018	227	215	07	05	-	94.71 %
Oct – des 2018	184	157	05	15	07	85.32 %

B.A.SEM – 3 & 4 (SANSKRIT – CORE ELECTIVE)

YEAR	TOTAL	PASS	FAIL	ABSENT	CANSEL	PERSANTAGE
March-jun 2015	144	111	33	12	-	77.08 %
Oct – des 2015	106	92	14	11	-	86.79 %
March-jun 2016	101	98	03	03	-	97.02 %
Oct – des 2016	186	97	89	16	-	52.15 %
March-jun 2017	159	137	22	07	-	86.16 %
Oct – des 2017	209	205	04	09	-	98.08 %
March-jun 2018	133	131	02	03	-	98.49 %
Oct – des 2018	216	216	00	09	-	100.00 %

DEPARTMENT ACTIVITIES:

- UNDER GRADUATE SYLABUS
- SANSKRIT SEMINAR
- WEEKLY TEST
- ASSIGNMENT
- SANSKRIT SHLOKGAN COMPITATION
- SANSKRIT GAURAV PARIXA
- CELEBRATION OF GITA JAYANTI
- KALIDAS JAYANTI
- EXPERT’S LECTURE

STUDY MATERIALS :

काव्यप्रकाश : मम्मट

अलंकार शास्त्रना संप्रदायो –

- रससंप्रदाय – भरतमुनि – नाट्यशास्त्र
- ध्वनीसंप्रदाय – आनंदवर्धन – ध्वन्यालोक

- અલંકારસંપ્રદાય - ભામહ - કાવ્યાલંકાર
- રીતીસંપ્રદાય - વામન - કાવ્યાલંકારસૂત્ર
- વક્રોક્તિસંપ્રદાય - કુંતક - વક્રોક્તિજીવિત
- ઔચિત્યસંપ્રદાય - ક્ષેમેન્દ્ર - ઔચિત્યવીચારચર્યા

કાવ્યપ્રકાશનો મંગલશ્લોક -

- બ્રહ્માની સૃષ્ટિ અને કવિની સૃષ્ટિ
- વિધાતાના નિયમોવાળી - નિયતિના નિયમોથી રહિત
- સુખ-દુઃખ-મોહ સ્વભાવવાળી - એક જ માત્ર આનંદથી ભરપૂર
- બીજા ઉપર આધાર રાખનારી - અન્ય પર આધાર ન રાખનારી
- છ રસવાળી - નવ રસથી રૂચી ઉત્પન્ન કરનારી

કાવ્યના પ્રયોજનો -

- યશપ્રાપ્તિ
- અર્થપ્રાપ્તિ
- વ્યવહારજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ
- અમંગલનું નિવારણ
- નીરતીશય આનંદની અનુભૂતિ
- કાન્તાની જેમ ઉપદેશ

કાવ્યહેતુ -

- શક્તિ - કવિત્વનું બીજ
- નિપુણતા - લોક,શાસ્ત્ર,કાવ્ય વગેરેના પરીક્ષણથી પ્રાપ્ત થતી નિપુણતા
- અભ્યાસ - વારંવાર પ્રવૃત્તિ-મહાવરા દ્વારા અભ્યાસ

કાવ્યનું લક્ષણ -

- વિવિધ આલંકારિકોના મતે કાવ્યના મહત્વના અંગો
- શબ્દ અને અર્થનું મહત્વ
- દોષ રહિત શબ્દાર્થ
- ગુણોથી યુક્ત શબ્દાર્થ

- ક્યારેક અલંકાર રહિત એવા શબ્દાર્થ

કાવ્યના પ્રકાર -

- ઉત્તમ કાવ્ય - ધ્વનીકાવ્ય
- મધ્યમ કાવ્ય - ગુણીભૂત વ્યંગ્યકાવ્ય
- અધમ કાવ્ય - અવરકાવ્ય

કાવ્યપ્રકાશનું ગ્રંથકર્તૃત્વ -

- ગ્રંથવિભાજન - કારિકા-વૃત્તિ-ઉદાહરણ
- ભરત અને મમ્મટનું સહકર્તૃત્વ
- વિવેચકોની દલીલો
- દલીલોનું ખંડન
- મમ્મટના કર્તૃત્વ સંબંધી આધારો
- મમ્મટ અને અલ્લટનું સહકર્તૃત્વ
- દલીલો અને ખંડન
- મમ્મટના કર્તૃત્વની સ્થાપના

મમ્મટનું જીવન -

- જન્મસ્થળ
- કુટુંબપરિચય
- વિદ્યાભ્યાસ
- કૃતિઓ - સર્જનસાહિત્ય

મમ્મટની વિદ્વતા -

- સાહિત્યનું તલસ્પર્શી જ્ઞાન
- અલંકારશાસ્ત્રનું જ્ઞાન

- વ્યાકરણશાસ્ત્રનું જ્ઞાન
- ન્યાય-વૈશેષિક શાસ્ત્રનું જ્ઞાન
- સાંખ્ય-વેદાંતનું જ્ઞાન
- અન્ય શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન

દશકુમારચરિત : દંડી

સંસ્કૃત ગદ્યસાહિત્યનો વિકાસ -

- ગદ્યકાવ્યના વિકાસના તબક્કા
- વૈદિક ગદ્ય
- પૌરાણિક ગદ્ય
- શાસ્ત્રીય ગદ્ય
- સાહિત્યિક ગદ્ય
- ગદ્યકાવ્યના પ્રકારો
- સંસ્કૃત ગદ્યની વિશેષતા
- સંસ્કૃત ગદ્યકાવ્યોનો વિકાસ

દંડીનું જીવન -

- નામાભિમાન
- દંડી વિશેની દંતકથાઓ
- અવંતિસુંદરીકથામાં દંડીનો પરીચય
- જન્મ-કર્મભૂમિ-અભ્યાસ-વ્યક્તિત્વ
- સર્જનસાહિત્ય

દશકુમારચરિત શીર્ષક -

- નાયકના નામના આધારે

- નાયિકાના નામને આધારે
- નાયક-નાયિકા સંયુક્ત નામને આધારે
- કૃતિના મુખ્ય પ્રસંગને આધારે
- વ્યાકરણ દૃષ્ટિએ દશકુમારચરિત શીર્ષક

દશકુમારચરિતનું સાહિત્ય સ્વરૂપ-

- આલંકારિકોનો મત
- કથાના લક્ષણો
- આખ્યાયિકાના લક્ષણો
- કથા અને આખ્યાયિકા સંદર્ભે દંડીનો મત
- દશકુમારચરિત કથા કે આખ્યાયિકા ?
- દશકુમારચરિત એક ગદ્યકાવ્ય.

મિત્રગુપ્તવૃતાંત -

- રાજવાહનની શોધ
- વિંધ્યવાસિની દેવીનો રાજાને સ્વપ્નમાં આદેશ
- કોશદાસ સાથે મિલન
- કંદુકનૃત્ય
- ધૂમિનીની કથા
- ગોમીની-કથા
- નિમ્બવતી-કથા
- નિતમ્બવતી-કથા
- સુખદ મિલન

દંડીનું ગદ્યક્ષેત્રે પ્રદાન-

- વિષયવસ્તુની પસંદગી
- વર્ણનકલા

- पात्रालेभनकण
- रसनिरूपण-साधशैली-पदलालित्य